

ПОНЯТТЯ ВІДКРИТОГО НАВЧАННЯ В СУЧАСНІЙ ПЕДАГОГІЧНІЙ ДУМЦІ

THE CONCEPT OF OPEN LEARNING IN MODERN PEDAGOGICAL THOUGHT

Статтю присвячено обґрунтуванню сутнісних характеристик відкритого навчання. Проаналізовано структурні компоненти даного феномена. Виявлено і систематизовано пріоритетні завдання і тенденції його розвитку. Встановлено необхідність використання засобів відкритої освіти. Роботу представлено в межах опрацювання зарубіжних джерел.

Ключові слова: відкрите навчання, онлайн-технології, відкриті освітні засоби, відкрите дистанційне навчання, ресурси масової інформації.

Статья посвящена обоснованию существенных характеристик открытого обучения. Проанализированы структурные компоненты данного феномена. Выявлены и систематизированы приоритетные задачи и тенденции его развития. Установлена

необходимость использования средств открытого образования. Работа представлена в рамках исследования зарубежных источников.

Ключевые слова: открытое обучение, онлайн-технологии, открытые образовательные средства, открытое дистанционное обучение, ресурсы массовой информации.

The article is devoted to the substantiation of the essential characteristics of open education. The structural components of this phenomenon are analyzed. The priority tasks and trends of its development were identified and systematized. The necessity of using open education means is established. The work is presented within the framework of working out foreign sources.

Key words: open learning, on-line technologies, open educational facilities, open distance learning, resources of mass information.

УДК 378.1«312»

Губіна О.Ю.,
канд. пед. наук,
старший викладач
кафедри іноземних мов
Сумського державного
аграрного університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

Розвиток інформаційного суспільства передбачає якісну модернізацію освітньої галузі, передусім упровадження нових видів освіти, а саме відкритої. Так, про необхідність використання елементів відкритої освіти у вітчизняному шкільництві наголошується в державних документах: «Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 року» (2013) [8]. Відсутність належного рівня готовності освіти країни до переходу на принципи відкритості зумовлює необхідність вивчення прогресивного зарубіжного досвіду впровадження елементів відкритої освіти, а саме відкритого навчання, обґрунтування його сутнісних характеристик, встановлення перспектив розвитку в міжнародному і національному контекстах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Відкрите навчання – явище, що набуло значного розвитку протягом останнього десятиліття. Його значний потенціал щодо якісного оновлення освітньої сфери пояснює активізацію наукового інтересу до предмету дослідження. Так, окремі характеристики відкритого навчання представлено в роботах А. Візенберга, С. Ентоні. Встановлення його ролі в суспільному розвитку та окреслення основних завдань його розвитку подано в дослідженнях Д. Кігана, Б. Коула, І. Магріджа тощо. Проте феномен відкритої освіти не досить представлений у сучасній науково-педагогічній літературі і потребує подальшого вивчення.

Мета статті – обґрунтування сутнісних характеристик відкритого навчання, аналіз його структурних компонентів, виявлення і систематизація пріоритетних завдань і тенденцій його розвитку.

Виклад основного матеріалу. Зазначимо, що сутність терміну «відкрите навчання» неоднозначно тлумачиться різними дослідниками (див. табл. 1).

На думку С. Ентоні, термін «відкрите навчання» вживається з метою визначення діяльності, яка або створює більш сприятливі умови навчання в межах системи формальної освіти, або розширює її можливість [1]. Відкрите навчання передбачає використання як традиційних методів навчання, так і інтерактивних, розширення меж навчальної аудиторії на принципах полікультурності з активним застосуванням відкритих навчальних ресурсів.

Д. Маразіген, А. Полок, К. Вітмор, Д. Обрайн зауважують, що «відкрите навчання» знімає бар'єри для отримання якісної освіти за допомогою дистанційного онлайн-навчання, засобами реєстрації вступу, застосуванням гнучкого розкладу навчання й суттєвим спрощенням вимог для вступу [6].

Д. Престон уживає замість терміна «відкрите навчання» поняття «джерело відкритого навчання». Науковець вважає «джерело відкритого навчання» сучасною освітньою практикою, яка дозволяє студентам отримувати знання завдяки інтернет-ресурсам та створювати й керувати власним досвідом навчання, а також відтворювати інтерактивний онлайн-матеріал, доступний кожному. У відкритому навчальному середовищі індивідуальна робота тих, хто навчається, керується вчителем-наставником переважно за допомогою онлайн-технологій. Таким чином, студенти утворюють соціальну динамічну систему онлайн-навчання, що базується на активній співпраці й використанні спеціального обладнання і засобів навчання – блогів, соціальних медіаресурсів тощо. Завдяки системі відкритого навчання відбувається трансформація вчителів та студентів у партнерів в електронній системі під час передачі й засвоєння знань. Учителі сприяють роботі студентів, являють собою наставників, які керують студентами під час навчання, надають

інформацію, об'єднуються з людьми, які допоможуть у виконанні певної роботи та стимулюють намагання й досягнення успіху студентами протягом певного курсу навчання. Завдяки «джерелу відкритого навчання» студенти отримують інформацію та здобувають знання.

Особисто створений студентом креативний внесок до процесу навчання в даному навчальному середовищі створюється завдяки онлайн-ессе, аудіо-, відеороботі, графічним презентаціям, матеріалам, іграм та програмним додаткам. Учений наголошує, що дана система навчання допомагає отримувати необхідні навички та вміння, наприклад: технологічні знання, знання мережі як соціальної системи, навички співпраці, творчості, спілкування, критичного мислення, інноваційної діяльності та підприємництва [4].

Представники Відкритого університету Великої Британії А. Візенберг, Х. Патель, Д. Фолкнер та Х. Фішер характеризують відкрите навчання як таке, що спрямоване на подолання бар'єрів для отримання якісної освіти мільйонами слухачів по всьому світу засобами безкоштовних освітніх ресурсів. Програма відкритого навчання надає можливість отримувати знання шляхом використання матеріалу курсу в ході дослідження нових тем, статей, участі в дискусіях тощо [3].

У публікації ЮНЕСКО під назвою «Відкрите та дистанційне навчання» (Open and distance learning) представлено характеристику відкритого навчання, однак його сутність розкрито через обґрунтування ознак «відкритого дистанційного навчання». У матеріалах наголошено, що тер-

мін «відкрите навчання» є родовим утворенням і визначає специфіку навчання або професійної підготовки засобами усунення бар'єрів у навчанні (за віком, часом, місцем або простором). Здобуваючи освіту за допомогою відкритого навчання, люди беруть на себе особисту відповідальність за якість навчання [7].

Зазначимо, що дистанційне навчання є особливою формою відкритого навчання й характеризується використанням конкретних методичних прийомів, ресурсів і засобів масової інформації для оптимізації учіння та викладання, оскільки основні суб'єкти навчального процесу в умовах такого навчання є розподіленими в часі або просторі. Вибір методів, ресурсів зумовлено специфікою навчальної дисципліни; освітніми потребами учнів та їхніми можливостями; рівнем компетентності вчителя; можливістю використовувати комп'ютерні технології в навчальному процесі. Підкреслимо, що поява нових методичних прийомів і ресурсів відбувалася згідно з особливостями розвитку відкритого дистанційного навчання й за такими етапами: перший етап – кореспондентська освіта, другий – телевізійна та радіоосвіта, третій етап – мультимедійна та інтернет-освіта.

Зазначимо, що структуру відкритого дистанційного навчання складають такі компоненти:

– профільні курси і програми, в межах яких здійснюється вивчення профільних дисциплін і підготовка до тестування; курси і програми, які визначають профіль системи або установи. Такі програми представлені курсами з підготовки до іспитів, еквівалентних або аналогічних тим,

Таблиця 1

Сутнісні характеристики «відкритого навчання»

Поняття	Джерело	Сутнісні ознаки
«Відкрите навчання» – система навчання, що знімає бар'єри для отримання якісної другої освіти за допомогою дистанційного онлайн-навчання, пропонуючи постійну реєстрацію для вступу, гнучкий розклад навчання та незначні вимоги для вступу	Веб-сайт університету Thompson Rivers University [6]	– доступність; – гнучкість
«Відкрите навчання» («джерело відкритого навчання») є сучасною освітньою практикою, яка дозволяє студентам отримувати знання завдяки інтернет-ресурсам та створювати і керувати власним досвідом навчання, а також відтворювати інтерактивний онлайн-матеріал, доступний кожному	Д. Престон «Джерело відкритого навчання» [4]	– інформативність; – відкритість; – гнучкість; – інтерактивність
«Відкрите навчання», або «відкрите дистанційне навчання» є загальним терміном для будь-якого типу навчання або професійної підготовки, що прагне до усунення бар'єрів у навчанні та характеризується використанням конкретних методичних прийомів, ресурсів і засобів масової інформації для полегшення процесу навчання та викладання	Веб-сайт міжнародної організації ЮНЕСКО [7]	– відкритість; – інформативність; – доступність
«Відкрите навчання» або «відкрите дистанційне навчання» поєднує в собі ознаки відкритого навчання та дистанційної освіти, це – філософія, заснована на принципі гнучкості методів та принципів навчання за допомогою ІКЗ, де головна роль відводиться тьютору	Міжнародна організація The Commonwealth of Learning «Вступ до відкритого та дистанційного навчання» [5]	– відкритість; – інформативність; – гнучкість
«Відкрите навчання» – процес навчання, який спрямований на подолання бар'єрів для отримання якісної освіти мільйонам слухачів по всьому світу засобами використання безкоштовних освітніх ресурсів	Веб-сайт відкритого університету Великої Британії [3]	– відкритість; – доступність; – інформативність

які пропонуються в звичайних освітніх установах, і з урахуванням аналогічних положень щодо змісту освіти та оцінювання її результатів;

- методики й технології навчання, що відповідають навчальним планам і програмам вивчення дисциплін; методики вивчення окремих дисциплін (навчальні стратегії), які частково залежать від типу навчальної програми та її мети, від освітньої філософії конкретної освітньої системи, від освітніх характеристик та потенціалу використаних технологій;

- навчальні матеріали та ресурси (модулі, підручники, відеоматеріали, тестові завдання, вебсайти, інтернет-словники);

- комунікаційні технології як засіб установа прямого й зворотного зв'язку між суб'єктами навчального процесу (мережні або віртуальні засоби консультування, групової роботи, презентацій, тестування, екзаменування та інтернет-навігації).

Слід зазначити, що ЮНЕСКО підкреслює, що відкрите та дистанційне навчання відіграє значну роль у процесі диверсифікації освіти, передусім у межах реалізації завдань професійної освіти.

Представники міжнародної організації «Навчальна співдружність» (The Commonwealth of Learning) Д. Кіран, Б. Коул, І. Магрідж, Д. Сьюарт та Дж. Спаркс зазначають, що «відкрите дистанційне навчання» поєднує в собі ознаки відкритого навчання та дистанційної освіти: «відкрите навчання» – філософія заснована на принципі гнучкості методів та принципів навчання, актуальна для учнів з обмеженими фізичними та/або ускладненими географічними умовами навчання; «дистанційна освіта» – процес навчання за допомогою ІКЗ, де головна роль відводиться тьютору, який керує процесом отримання й засвоєння знань [5].

Головними функціями відкритого та відкритого дистанційного навчання визначено: розроблення та використання спеціальних програм і курсів; надання необхідної інформації щодо процесу навчання; власне виробництво, відтворення, збереження й поширення матеріалів; запис та реєстрацію абітурієнтів; доставку програм та курсів; надання підтримки тим, хто навчається; проведення іспитів, кредитування та надання певних повноважень; оцінку і перегляд процесів, процедур, програм і курсів; постійне навчання та розвиток персоналу.

С. Мішрам поняття відкритого навчання отожднює з термінами «розподілене навчання» (distributed learning), «домашнє навчання» (home study), «дистанційне навчання» (distance teaching), «незалежне навчання» (independent study), «відкрита дистанційна освіта» (open distance education), «кореспондентська освіта» (correspondence education), «освіта протягом життя» (continuing education), «гнучке навчання» (flexible learning), «екстернат» (external studies),

оскільки вони мають схожі ознаки. Наприклад, «відкрита дистанційна освіта» є загальним терміном, який використовується для характеристики дистанційного способу індивідуальної доставки освітніх інструкцій студентам, які знаходяться на відстані, та надає можливості навчатися бажаним дистанційно [2].

Використаний нами термін «відкрите навчання» характеризує діяльність, яка підвищує можливості для отримання освіти в навчальних закладах та сприяє розширенню можливостей для навчання в разі формальних систем освіти. Дане поняття розкриває можливості вибору студентами засобів навчання (друковані, онлайн, відео- або телевізійні); місця навчання; методів навчання; механізмів підтримки (тьютор на вимогу, аудіоконференція, навчання за допомогою комп'ютера) та ймовірних можливостей вступу та виходу з навчання.

«Розподілене навчання» – це загальний термін, який описує мультимедійний метод доставки навчальних інструкцій, що об'єднує змішані веб-технології, потокове відео, конференц-зв'язок, заняття з викладачем, дистанційне навчання через телебачення чи відео або інші комбінації електронних і традиційних освітніх моделей. Подібне трактування має термін «дистанційне навчання», що здійснюється за допомогою електронних засобів інформації, завдяки чому встановлюється зв'язок між викладачем та студентом [2].

«Домашнє навчання» більшість дослідників розуміють як заочне навчання дорослих засобами активного використання інформаційно-комунікативних технологій, «гнучке навчання» – як процес здобуття знань, формування вмінь і навичок в умовах зручності, персоналізації та можливості вибору, «зовнішнє навчання» розуміється як процес отримання знань на відстані і за умови використання ІКТ.

«Незалежне навчання» представлено в сучасній науковій літературі як освітня діяльність, під час якої студент самостійно займається дослідженнями теми, яка не обов'язково є в традиційному плані навчання, але координована викладачем-керівником.

«Кореспондентська освіта» вважається освітньою практикою, яка забезпечує освітою студентів, насамперед дорослих, які отримують завдання поштою або іншим альтернативним шляхом і після виконання завдань повертають їх для аналізу та класифікації. Кореспондентська освіта доповнює інші форми навчання, сприяє доступності індивідуальних навчальних програм.

Серед переваг відкритого навчання С. Мішрам виокремлює: віддалене місцезнаходження, демократичність навчання, врахування політичних, культурних та релігійних особливостей суб'єктів навчального процесу, використання сучасних комунікаційних засобів та можливість отримувати

вати освіту протягом життя. Відкрита дистанційна освіта, на думку науковця, сприяє підвищенню якості навчання, активному впровадженню наукових досліджень, інкорпорації технологічних медіазасобів та синхронного навчання й появі віртуальних університетів [2].

Висновки. Узагальнюючи, слід визнати, що сутнісними характеристиками відкритого навчання є інформативність (обмін знаннями, ідеями та інформацією, завдяки яким відбувається формування нових знань, навичок і понять); доступність та відкритість (можливість використання інтернет-ресурсів, що дозволяє швидко й вільно поширювати інформацію та надавати можливість отримувати вільний доступ до знань і співпраці); гнучкість навчання (здатність слухачів навчатися у зручний час та у зручному місці); інтерактивність навчання (можливість дослідження найважливіших тем під час навчання, користування комп'ютерно-орієнтованим навчанням замість класичного; відчуття емоційну і фізичну сторону освіти; усвідомити взаємозв'язок і взаємозумовленість освітнього й соціального розвитку; особистого вибору в навчанні); координованість (упровадження посади наставника-консультанта і введення функції координатора навчального процесу); модульність (можливість сформувати індивідуальну навчальну програму, яка складається з набору незалежних курсів-модулів).

Отже, «відкрите навчання» поєднує в собі ознаки традиційної та дистанційної освіти. Завдяки сучасним засобам комунікації відбува-

ється реалізація принципів формальної освіти, що надає можливості здобувати освіту бажаним незалежно від місця проживання та у зручний для учнів час. Перевагами відкритого навчання є подолання фізичної відстані, а також навчання з урахуванням культурних, релігійних та політичних уподобань.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. D'Antoni S. (2009). "Open Educational Resources: reviewing initiatives and issues". *Open Learning: The Journal of Open, Distance and e-Learning*. 24(1(SpecialIssue)):4. doi:10.1080/02680510802625443.
2. Mishra S. Open and distance education: history, status and conceptual analyses. URL: <http://www.slideshare.net/missan/open-and-distance-learning-history>.
3. Open University Great. URL: <http://www.open.ac.uk>.
4. Preston D. Open learning. URL: <http://ampersand.gseis.ucla.edu/david-preston-open-source-learning-combines-academic-standards-with-21st-century-workplace-skills/>.
5. The Commonwealth of Learning. An Introduction to Open and Distance Learning. URL: <http://www.col.org/DLIntro/introODL.htm> 26.
6. Thompson Rivers University. URL: <http://www.tru.ca/distance> 22.
7. UNESCO Open and distance learning. URL: <http://www.unesco.org/.../icts/lifelong-learning/open-and-distance-learning25>.
8. Про Національну стратегію розвитку освіти в Україні на період до 2021 р.: Закон України від 25.06.2013р. №344/2013. URL: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/344/2013>.